

Pratarmė

Šio *Colloquia* numerio dominantės – šiuolaikinė lietuvių literatūra, bendruomeniškumo analitika, vertimo teorija ir praktika, kai kurios konservatyvios latvių ir lietuvių mentaliteto apraiškos bei dėmesys kalbos ir suvokimo tarpusavio priklausomybei.

Žana Raškevičiūtė platesniame Holokausto problematikos kontekste aiškina, kokį kalbėjimo apie tragediją būdą egzistenciškai ir estetiškai tvariame romane *Lygiosios trunka akimirka* (1963) pasirinko Icchokas Meras. Ji išryškina du susijusius romano koncepcijos akcentus: pasirinkimų, lemiančių asmens tapsmą Holokausto sąlygomis veikiančiu moraliniu subjektu, svarbą, ir tai, kad getizacija gali būti įveikta asmeniškiausiu ir universaliausiu būdu – prisiimant likimo ir kalbos bendrystę.

Naują lietuvių literatūrologijoje kognityvinės poetikos perspektyvą Antano A. Jonyno poezijai taiko Neringa Butnoriūtė. Sekdama, kaip Jonyno poetinė kalba sulydo vaizdus, nediskursyvią patirtį ir emocijas, ji išsluoksniuoja tikrovės vaizdo iškilimo tekste procesą, atskiria metaforos ir ikoniškumo veikimo sferas, aptaria vaizduotės dalyvavimą perteikiant realybę kalba.

Latvių kritikos autoritetas Guntis Berelis yra išsitaręs apie nacionalinį epą „Lačplēsis“ – tai XIX a. anachronizmas, jo ryšys su literatūra tolimas, bet įtaka kultūrai buvo ir tebėra milžiniška. Tą liudija ir Justynos Prusinowskos straipsnis, siūlantis originalų žvilgsnį į vieną iš latvių mentaliteto savybių – miegą, snūduriavimą ar sapną kaip kolonizatorių nulemtą tautinės savimonės trūkumą. Aplink konceptualią sapno ašį grupuojamos skirtingų latvių autorių kūriniių interpretacijos nuo istoriografinių šaltinių iki šiuolaikinių emigrantų kūrybos.

Naujas demoniškumo sampratos modifikacijas literatūros ir teologijos sąsajų tyrėja Dalia Čiočytė atranda dviejų dabarties rašytojų kūrinuose: Herkaus Kunčiaus apysakoje – kaip nepagydomą psichinę ligą, Mariaus Ivaškevičiaus pjesėje – kaip politinės agresijos demoniškumą. Į liguistą žlungantį režimą demaskavusią surrealistinę vaizduotę straipsnyje apie Saulius Tomo Kondroto prozą ir Šarūno Saukos tapybą gilinasi Imelda Vedrickaitė. Sociologė Eglė I. Lauenskaitė ir kun. Algirdas Akelaitis diskutiniame straipsnyje apie vieną biblinės sąvokos vertimo atvejį akcentuoja būtinybę išlaikyti esminį kalbos ir mąstymo ryšį ir taip priešintis prasmės erozijai.

Publikacijų skiltyje – neskelbti ankstyvieji Algirdo Juliaus Greimo archyvo dokumentai, kuriuos parengė Jūratė Levina. Jauno Greimo, būsimio žymaus semiotiko, parašyta vadovėlio recenzija ir polemika su Juozu Girniumi dėl literatūrinės „generacijos“ pasižymi polemisto azartu ir kibių stiliumi. Skiltį stiprina Brigitos Speičytės išverstas šiuolaikinę subjekto filosofiją tyrinėjančios lenkų filosofės Agatos Bielik-Robson knygos *Kita modernybė* fragmentas „Ironija, tragedija, bendrystė: Richardas Rorty barbaro akimis“, atliepiantis daugumos šio numerio straipsnių problematiką. Jame *conditio humana* pokyčiai postmodernioje skirtumų ir tapatumų kūrimo epochoje reflektuojami kaip individualizmo ir bendruomeniškumo konfliktas. Neslepama autorės simpatija tenka bendruomenę glaudžiausiai suvienijančiai *nuskirtinimo* būklei, katarsiniam sulyginančiam išgyvenimui, kuomet individai pasijunta iš pagrindų tarpusavyje susisaistę.

Strateginė *Colloquia* intencija recenzuoti kuo daugiau mokslo leidinių šį kartą optimaliai išpildyta. Net trečdalį žurnalo užima akademinės recenzijos penkioms knygoms– trys skirtos reikšmingoms monografijoms, dvi – Maironio figūrai (jo kritinei recepcijai iki pat šių dienų ir laiškų bei atsiminimų tomui). „Nuomonių domino“ rubrikoje spausdinama ką tik įsteigtos lietuvių literatūrologo ir polonisto prof. Algio Kalėdos (1952–2017) vardo premijos laureatės Beatos Kalėbos kalba taip pat liudija organiškumą lenkų-lietuvių literatūrų ir asmenybių kontaktus, o išsami Speičytės recenzija laureatės knygai *Rozdroże* juos patvirtina ir įtvirtina.

Kad bendrystė sietų ir neištikus tragedijai, kad minėdami Lietuvos valstybingumo šimtmetį tapatumo pagrindus pajėgtume mąstyti ir su ironijos distancija – šiuolaikinės mūsų humanitarinės būklės kūrimo rūpestis.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ, GINTARĖ BERNOTIENĖ

Foreword

This issue of *Colloquia* has several areas of focus – contemporary Lithuanian literature, analysis of communality, translation theory and practice, examination of certain conservative elements within Latvian and Lithuanian mentality, and the interdependence of language and apprehension.

Within the broader context of Holocaust studies Žana Raškevičiūtė attempts to understand how Icchokas Meras chose to speak about the great tragedy in his existentially and aesthetically enduring novel *Lygiosios trunka akimirka* (1963; *Stalemate*, trans. Jonas Zdanys, 2005). She identifies two related aspects within the conception of the novel the importance of the choices that determine whether an individual becomes a moral subject within the conditions of the Holocaust; and that ghettoization can be overcome through both the most personal and universal means, by accepting the commonality of destiny and language.

Neringa Butnoriūtė's article applies the innovative, for Lithuanian literary studies, approach of cognitive poetics to the poetry of Antanas A. Jonynas. Tracing how Jonynas's poetic language blends imagery, non-discursive experience, and emotion, she identifies the layers in the process through which an image of reality emerges in the text, distinguishes the separate spheres of metaphor and the iconic, and discusses how imagination participates in conveying reality through language.

Although the influential Latvian critic Guntis Berelis has said that the national epic tale *Lāčplēsis* is a nineteenth century anachronism that is only distantly connected to literature, the work's cultural influence continues to be immense. This is further evidenced by Justyna Prusinowska's article, which offers an original perspective on sleep, drowsiness, and dreaming as evidence of a lack within Latvian national consciousness, resulting from colonisation. Working around the conceptual axis of the dream, she groups different Latvian authors' interpretations of the myth, from historiographic sources to the contemporary émigré writing.

The literary and theological researcher Dalia Čiočytė identifies new versions of the concept of the demonic in several works: in a story by Herkus Kunčius's it is an untreatable psychiatric illness; in a play by Marius Ivaškevičius it is a form of political aggression. Imelda Vedrickaitė explores how Saulius Tomas Kondrotas's prose works and Šarūnas Saukas's paintings used the surrealistic imagination to unmask a dying regime. In their discussion of the case

of how one Biblical concept was translated into Lithuanian, sociologist Eglė I. Laumenskaitė and rev. Algirdas Akelaitis emphasise the importance of upholding the essential connection between language and thought in order to resist the erosion of meaning.

In the “Publications” section Jūratė Levina presents early, heretofore unpublished archival texts by Lithuanian semiotician Algirdas Julius Greimas: a review of a textbook by the young Greimas and a polemic with Juozas Girnius around the question of literary “generation” are marked by polemical ardour and a catchy writing style. The section is further strengthened by Brigita Speičytė’s translation of an excerpt from contemporary Polish philosopher and researcher of modern subjectivity Agata Bielik-Robson’s book *The Other Modernity*. Titled “Irony, Tragedy, and Community: Richard Rorty Through the Eyes of a Barbarian,” this text responds to many of the questions raised in this issue. Here the changes that the *conditio humana* has undergone during the postmodern era of constructing differences and identities are considered as a conflict between individualism and community-mindedness. The author clearly has a preference for the state of *dedifférenciation* and its capacity for bringing a community together, for that kind of cathartic experience that makes individuals feel equal and profoundly interconnected.

In this issue, *Colloquia*’s strategic intention to increase the number of scientific investigations reviewed is fulfilled optimally. A good third of the journal is taken up by academic reviews of five books: three look at important monographs, while two focus on the figure of Maironis (his critical reception up to the present and a volume of his letters and memoirs). The “Dominoes of Opinions” section presents a speech given by Beata Kałęba, winner of a prize named after the Lithuanian literature scholar and Polonist Algis Kalėda (1952–2017); Kałęba bears witness to the organic contacts between Polish and Lithuanian literatures and literary figures, while Speičytė’s review of Kałęba’s book *Rozdroże: Literatura polska w kręgu litewskiego odrodzenia narodowego* (*Crossroads: Polish Literature in the Context of Lithuanian National Rebirth*, 2016) both confirms and consolidates them.

That experience community not only in times of hardship, that in celebrating the centenary of Lithuania’s statehood we succeed in considering the foundations of our identity with the distance of irony – these should be our concerns as we develop contemporary humanities studies.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ, GINTARĖ BERNOTIENĖ